

www.libtool.com.cn

DG
317
.T48
1844

www.libtool.com.cn



DG 317 .T48 1844
Teuffel, Wilhelm Sigismund,
1820-1878.
De Juliano imperatore
Christianismi contemptore et

DE
JULIANO IMPERATORE

CHRISTIANISMI CONTENTORE

www.libtool.com.cn
ET OSORE.

COMMENTATIO,

QVAM

A D P O T E S T A T E M

LITERAS ANTIQVAS IN ACADEMIA TUBINGENSI DOCENDI

RITE IMPETRANDAM

DIE OCTOBRIS MDCCCXLIV

PUBLICAE DEFENSURUS EST

VILH. SIGM. TEUFFEL,

PH. DR. ET ART. LIB. M.

ADIECTAE SUNT XII THESES.

TUBINGAE,

LITERIS FUESIANIS.

1844.

www.libtool.com.cn

Digitized by the Internet Archive
in 2015

QUUM AUGUSTUS PAULY, vir ornatissimus mihique benevolentissimus, me rogaret, ut quae operi ab ipso edito (*Realencyclopädie der classischen Alterthumswissenschaft*) insererentur de Juliano imperatore conscriberem, libenter id me facturum pollicitus sum, iam dudum cupidissimus hunc virum propius cognoscendi, qui in rerum historia tam insignem locum teneret ac de cuius ingenio factisque tantopere discrepant iudicia et sententiae. Cui promisso staturus quum Berolini studiis incumberem ad eam rem pertinentibus, haec scribendi occasio oblata est. Itaque quum iam nihil ad manum esset recentius et ad perficiendum paratius, hanc rem elegi, quam publicae disputationi subiicerem, sperans simul, eam esse talem, ut quam plurimi eam sua attentione non indignam aestimare possint, praesertim si ex Juliani rebus id potissimum exponerem, quid ille de christiana religione sensisset quidque in eam fecisset. Scivi quidem, me materiam tangere non modo a multis (ut Rechenberg, Henke, Mücke, Herwerden, Wiggers) singulariter tractatam, sed a praestantissimis quoque eorum scriptorum, qui de omnibus Juliani rebus egerunt, ut Gibbonio, Neandro, Schlossero, fusius expositam. At videbantur superesse baud pauca, quae aut ex fontibus nova afferre, aut aliter quam ab illis factum erat, enarrare vel diiudicare pos-

sem. Quare haud supervacaneum duxi, eandem rem denuo tractare, quod ita instituturus sum, ut

primum Juliani imperatoris ea dicta et facta exponam, ex quibus eum christianam religionem in contemptu habuisse eluceat,

deinde causas afferam, quibus permotus illam sibi contemnendam putaverit,

postremo enarrem, quo modo idem ex eius contemptu delapsus sit in eius metum et odium, ac quibus rebus id manifestarit.

I.

Julianus quum eo aetatis proventus esset, ut ipse de rebus gravioribus iudicare et quod melius videretur eligere posset, et ubi primum cognovit philosophiam neoplatonicam cum antiqua Graecorum religione arctissime coniunctam, utramque amplexus est relicto christianismo. Cuius rei causam indagaturis respondent scriptores christiani (ut THEODORET. III, 3, p. 126 C, cf. AUGUSTIN. de civ. D. V, 21), eum dominandi studio abreptum illud fecisse; narrant enim Maximum philosophum, cuius potissimum opera Julianus ad Deorum cultum traductus est, huic praedixisse, fore ut aliquando imperium nancisceretur. Qvam tamen fabellam ex illius aevi moribus et ingenio fictam esse facile est ad intelligendum; nam qui hoc primus narravit, magicis artibus, quas exercuisse dicitur Maximus, futura praedici posse ipse videtur credidisse. At non opus erat mago aut monitore, ut Julianus, si quidem volebat, in regni expectationem adduceretur; quum enim Eusebia, Constantii imperatoris uxor, sterilis videretur (quamquam postea partum edidit, sed post mortem demum mariti), solus frater Gallus obstitit, quominus Julianus pro successore Constantii haberetur, et quam facile evenire poterat, ut Gallus iram aut invidiam imperatoris suspiciosi in se converteret (quod postea accidit) aut alio casu oppri-

meretur. Sed Julianus de imperio non cogitabat; omnes eius cogitationes in hoc unum habebat intentas, ut quam plurimum doctrinae et sapientiae sibi pararet; totus erat in philosophia, cuius fontes diu ipsi negatos iam primum haurire licuit, tantoque eam ardore amplexus est, ut quum Athenis Mediolanum ad Constantii aulam venisset, risui esset viris semivirisque anlicis (ad Ath. p. 274 CD) et ut ob eam ipsam causam Constantius Caesaris dignitatem in eum transferre minus dubitaret, quia parum periculi metuendum videbatur ab eo, qui esset νέος καὶ τὸ ἥθος ἀπλοῦς καὶ λόγων ἀσκήσει τὸν ἅπαντα βίον ἐσχολακῶς καὶ πραγμάτων παντάπασιν ἄπειρος (Zos. III, 1, 7), quorum cognitionem non adeo neglexisset Julianus si cogitasset de imperio, cuius tamen splendore nunquam captus est. Accedit quod christianismum retinens longe pauciores inimicos habuisset ideoque cum multo maiore vi imperium exercere potuisset. Si regnum appetiisset, id potius ei agendum fuisset, ut episcoporum favorem sibi conciliaret Athanasii doctrinam profitendo, cui plerique favebant, quamvis Constantius arianismi amicus esset Athanasiumque et alios huius generis episcopos in exilium mitteret. Sed nil agunt qui hoc modo explicare student Juliani defectionem; transiit ad graecam religionem hac potius de causa, quia illa ei videbatur esse melior rectiorque. *A rudimentis pueritiae primis*, AMM. inquit (XXII, 5, 1, cf. GREG. N. or. III, p. 61 C), *inclinatio erat erga numinum cultum paulatimque adolescens desiderio rei flagrabat*. Quum enim scriptores Graecorum veteres, Homerum praecipue, ardentissime amaret, facile pueri animus Deos quoque Homeri caeterorumque dili-

gere assvevit; sed idem ingenue adhaesit christianae religioni, quum circumdatus a praeceptoribus eam profitentibus et per totam adolescentiam in custodia habitus Deorum cultum nisi ex libris non novisset. Jam tum semet ipso inscio hellenismum amantis animo non satisfacit christiana doctrina, qualem suo tempore videbat esse. In hac enim multum quidem magnaque cum vehementia disceptabatur de vanis inanibusque definitionibus et distinctionibus, sed de iis, quae ad hominem proximie attinent, nullus paene sermo erat, et in sacris quoque suis libris ea tantum pro gravibus habebant et quasi sola videbant, quae ad stabiliendam aut refellendam aliquam opinionem dogmaticam referenda essent. Ita accidit, ut novi quidquam invenisse sibi videretur Julianus atque id, quod dudum exoptarat, quum incideret in Maximum philosophum: ἀκόνσας ὑπὲρ τε θεῶν καὶ δαιμόνων καὶ τῶν ὡς ἀληθῶς τὸ πᾶν τοῦτο καὶ πεποιηκότων καὶ σωζόντων καὶ τί τε ἡ ψυχὴ καὶ πόθεν ἦκει καὶ ποῖ πορεύεται καὶ τίσι βαπτίζεται καὶ τίσιν αἵρεται καὶ τίσι καθέλκεται καὶ τίσι μετεωρίζεται καὶ τί μὲν ἀντὶ δεσμῶν, τί δ' ἐλευθερία καὶ πῶς ἂν γένοιτο τὸ μὲν φυγεῖν, τοῦ δὲ τιχεῖν, — ἀλμυρὰν ἀκοὴν ἀπεκλύσατο ποτίμῳ λόγῳ καὶ πάντα τὸν ἔμπροσθεν ἐκβαλὼν ὕθλον ἀντεισηγάγεν εἰς τὴν ψυχὴν τὸ τῆς ἀληθείας κάλλος ὥσπερ εἰς τινα μέγαν νεῶν ἀγάλματα θεῶν πρότερον ὑβρισμένα βορβόρῳ (LIBAN. or. funebr. I, 528 Reisk.). Quae comparatio ut ex Libanii, sic etiam ex Juliani mente (quem pudebat quod semel christianae religioni addictus fuisset, cf. GREGOR. Nz. Or. III, p. 70 A. JUL. or. IV, p. 131 A. λέγθη ἔστω τοῦ σκότους ἐκείνου) dicta ostendit, Juliani defectionis a chri-

stianismo causam fuisse huius contemptum ut hellenismo inferioris. Eademque de causa imperator praecepit, ut quisquis a christianismo transiturus esset ad hellenismum, prius τὴν μὲν ψυχὴν ταῖς λιτανείαις πρὸς τοὺς θεοὺς, τὸ δὲ σῶμα τοῖς νομίμοις καθαρσίοις (Ep. 52, p. 100 Heyl.) purgaret, quibus ablueretur macula baptismi accepta (GREG. NZ. OR. III, p. 70 B. SOZ. V, 2). Num autem pro contemptus documento habendum sit quod omnibus a Constantio in exsilium missis christianorum episcopis redeundi veniam dedit et quod aperta vi persequi christianos nolebat, dubium videtur. Sciebat quidem Julianus, *nullas infestas hominibus bestias, ut sint sibi ferales plerique Christianorum* (AMM. XXII, 5, 4), ideoque poterat praevidere, fore ut tributa omnibus pari libertate augerentur Christianorum dissensiones hique discordiis debilitati facilius vincerentur. At ex odio nata videtur illa incriminatio, quae nullis sane argumentis nisi id voluisse Julianum contendit, quod utique accidit (PHILOSTORG. VII, 4 πάσης ἑξουσίας ἑκατέρᾳ μοίρᾳ μετεδίδου πράττειν ὅσα καὶ δυνατὰ αὐτοῖς εἴη εἰς τὴν οἰκείαν σύστασιν τε καὶ ἀσφάλειαν. ἐξ ὧν ἕκαστοι πρὸς ἀλλήλους συζήγγνύμενοι πολλὴν ἀσχημοσύνην καὶ μέμψιν, ὅπερ ἦν τῷ ἀποστάτῃ σπούδασμα, προσετρίβοντο τῇ ἐν-σεβείᾳ), sed non volente imperatore. E contrario enim hic multa documenta edidit, ex quibus enim apparuit cupere concordiam civium etiam christianae religioni addictorum. Hortatur enim (Ep. 51) Alexandrinorum eam partem quae Athanasium sequebatur, ut hunc virum Arianis quoque exosum pacis causa nolint amplius sibi vindicare (τὰ πρὸς ἀλλήλους ὁμονόειτε καὶ τὸν Ἀθανά-

σιον μὴ ποθεῖτε), et Ep. 52 (p. 101 Heyl.) plebi Bostrensi e christianis et hellenistis mixtae dicit: τὰ πλήθη ὁμολογεῖτε πρὸς ἀλλήλους. Idem quum Edessae Ariani Valentinianos aggressi licentissime crudelissimeqve egissent, eorum bona in fiscum redegit et graviter minatus est (Ep. 43) ni pacem servarent. Deniqve hoc ipsum acerbissime castigat, quod clerici eos qui de rebus theologicis aliter sentirent atrocissime persequi solerent, et quod ipse iis harum rerum patrandarum potestatem ademisset prope gloriabundus narrat (Ep. 52, p. 99: ὅτι μὴ τρυφῶντες ἔξεστιν αὐτοῖς μηδὲ ἃ ποτε ἔπραττον μετ' ἀλλήλων, ἔπειτα καὶ ἡμᾶς τοὺς θεοσεβεῖς ἐργάζοντο, διατιθέναι, — συνταράττειν τολμῶσι τὰ πλήθη καὶ στασιάζειν). Julianus aliter quam egit agere nequivit; nam quum ipse nec ab Athanasii nec ab Arii partibus staret, si alteram partem exsulare passus esset, crudeliter egisset et iniuste et imprudenter; itaqve revocavit Athanasium eiusqve sectatores non curans Christianorum odia et factiones eorumqve de litterulis contentiones ac sperans sine dubio, hac clementia se sibi amicos paraturum esse (cf. Ep. 52: ὧμην ἐγὼ τοὺς τῶν Γαλιλαίων προστάτας ἔξειν μοι μεῖζονα χάριν ἢ τῷ φθάσαντι πρὸ ἐμοῦ τὴν ἀρχὴν ἐπιτροπεῦσαι. — — ἐπ' ἐμοῦ δὲ τὸνναντίον. οἳ τε γὰρ ἐξορισθέντες ἀφείθησαν καὶ οἱ δήμενθέντες ἀπολαμβάνειν τὰ σφέτερα ἅπαντα νόμῳ παρ' ἡμῶν ἔλαβον). Qua tamen in re imperatorem fefellit exspectatio; utraqve enim christianorum factio Julianum, quod non alteram ferro et igni persequeretur, sui persecutorem esse querebatur (cf. SOCR. III, 11. PHILOSTORG. VI, 7. VII, 4. OPTAT. de schism. Donatist. II, 16 sq.). Sobrie itaqve de tota re iudicare videtur Soz.

V, 5 dicens: λέγεται μὴ γειδοῖ τῇ περὶ αὐτοὺς (τοὺς περὶ Ἀθανάσιον) ταῦτα προστάξαι, ἀλλ' ὥστε ἢ ὑπὸ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἔριδος ἐμφυλῶ μάχῃ πολεμεῖσθαι τὴν ἐκκλησίαν καὶ τῶν οἰκείων διαμαρτεῖν θεομῶν, ἢ Κωνσταντίον διαβάλλων etc. Sed ponamus, verum esse quod dicebatur et hostili consilio Julianum omnibus christianorum factionibus parem securitatem concessisse, nonne penes christianos ipsos erat, malitiose excogitatum concordiam inter se servando in suam utilitatem convertere? At illud non ita se habet, ac neque odio neque contemptu christianismi ductus Julianus exsules episcopos revocavit, nisi forte contemptum vocare voles eius de tota causa incuriam.

Simile quidquam videtur statuendum de altero quod narravimus, quod aperta vi contra Christianos non utebatur. Sane quidem si audiamus ipsum Julianum ex mero contemptu profecta videatur haec clementia. Saepe enim dicit, christianismum utpote ingenii errorem (Ep. 52, p. 101 sq.) et morbum (Ep. 27. 42 apud Cyrill. X, p. 327 B) non adhibita vi, sed docendo esse sanandum. Λόγῳ πείθεσθαι χρὴ καὶ διδάσκεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, ὅν πληγαῖς ὀνδὲ ὕβρεσιν ὀνδὲ ἀκισμῶ τοῦ σώματος. Ἀνθὶς τε καὶ πολλάκις παραινῶ τοῖς ἐπὶ τὴν ἀληθῆ θεοσέβειαν ὁρμώμενοις, μηδὲν ἀδικεῖν τῶν Γαλιλαίων τὴν πλήθην μηδὲ ἐπιτίθεσθαι μηδὲ ὑβρίζειν εἰς αὐτούς. ἐλεεῖν δὲ χρὴ μᾶλλον ἢ μισεῖν τοὺς ἐπὶ τοῖς μεγίστοις πράττοντας κακῶς (Ep. 52, p. 102, cf. ap. Cyr. p. 194 D). Idemque (Ep. 42 extr.): διδάσκειν ἀλλ' ὀνχὶ κολάζειν χρὴ τοὺς ἀνοήτους (cf. Ep. 7. 43). Atque hoc cum non modo dixisse sed eadem ratione etiam egisse testantur omnes scripto-

res, ut GREG. NZ. or. III, p. 92 C. SOZ. V, 5; sed non unicam causam fuisse quod tam pusillum tamque parum timendum existimasset christianismum, sed aliam illa saltem non minus gravem fuisse prudentiam, certum est.

Erat enim Julianus priorum temporum historia institutisque christianismi etiamtum servatis edoctus, aperte persequendo se ad augendum potius illum quam minuendum esse collaturum. Conf. JUL. frgm. ep. p. 288 A (οἱ πολλοὶ -- τῶν ἀθέων ἀναπείθονται θάνατον, ὡς ἀναπτησόμενοι πρὸς τὸν οὐρανὸν ὅταν ἀπορρήξωσι τὴν ψυχὴν βιαίως), LIBAN. or. fun. I, 562'sq. (- - δόξαν περὶ θεῶν ὅνκ ἀληθῆ τέμνων καὶ καίων ὅνκ ἂν ἐκβάλοις. -- Ταῖς σφαγαῖς ὁρῶν ἡυξημένα τ' ἀκείνων --), GREG. N. or. III, p. 72 C, SOCR. III, 12. SOZOM. V, 4. THDRT. III, 17. PHILOST. VII, 4 (τὸ χριστιανῶν πολιορκούμενον ἐπερρώωνντο φρόνημα). Quae res iram movit christianorum; quum enim summorum praemiorum post mortem adipiscendorum et gloriae inter superstites socios tam certi essent, ut martyrum mortem certatim quaererent eiusque rei causa hellenistarum animos saepe irritarent (inter alia multa cf. SOCR. III, 15. JUL. Ep. 63, ubi eos dicit mortem oppetere νέων ὅπως μὴ γένωσιντο μηδὲ πνικτοῦ μήτ' ἄρα τοῦ ἀποθλιβέντος), aegre ferebant, quod Julianus, quamvis adversarius christianismi, tamen ipsis illarum rerum accipiendarum nullam occasionem praeberet; cf. SOCR. I. I. προθύμως σπεύδειν ἐπὶ τὸ μαρτυρῆσαι πολλοὺς ἐπιστάμενος, ὥσπερ αὐτῷ τούτῳ τοὺς χριστιανοὺς ἀμυνόμενος ἐπὶ ἑτέραν ἐτράπετο, et THDRT. I. I. τὴν σφαγὴν ὁ κακότεχνος ἐκεῖνος ἐκώλυε φθόνῳ βαλλόμενος καὶ τῆς ἐν κλείας βασκαίνων τοῖς ἀθληταῖς. Quae quum ita essent, parum credi-

bile est, Julianum, nisi christiani eius iram nimis petulanter provocassent, ullo tempore christianismi persecutorem evasurum fuisse; quae res Gregorii Nazianzeni testimonio magis confirmatur quam refellitur. Hic enim (or. III, p. 93 sq.), quum Julianum graviora molitum esse narrasset quam Diocletianus, Maximianus, Maximinus patrassent, cuius rei testes affert τοὺς τῶν ἀπορρήτων ἐκείρου κοιρωνοὺς, quos tamen parum verisimile est arcana principis et amici cum Gregorio communicasse, nihil tanto hiatu dignum profert; dicit enim Julianum voluisse πάσης παρρησίας ἀποστερεῖσθαι χριστιανούς, πάντων δὲ αὐτοὺς εἰργεσθαι συλλόγων, ἀγορῶν, πανηγύρεων, τῶν δικαστηρίων αὐτῶν (p. 94 A). Postea quidem (or. IV, p. 114 D) Gregorius Julianum narrat post expeditionem Parthicam feliciter finitam voluisse omnes christianos ad Deorum cultum transducere; sed hanc fabellam manifestum est esse ortam ex iis quae imperator credebatur cupere artibusque suis sensim sensimque effecturus esse. Idem episcopus in solitum vitium sui nimium aestimandi videtur incidisse si (ib. p. 132 D) Julianum Parthorum victorem putat nihil habiturum fuisse antiquius, quam ut ipsum Basiliumque vexaret, οὓς καὶ βίῳ καὶ λόγῳ καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους ὁμοιοῖα περιφανεῖς καὶ γνωρίμους ἔτι ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος εἰδὼς τελευταίους ἐταμιεύετο τῷ κινδύνῳ. Postremo ridiculum narrat THEODORETUS (III, 21), Julianum minatum esse, se reducem ταῖς ἐκκλησίαις ἐνεδρίσειν τῆς δαίμονος τῆς ἀκολάστον (Veneris) τὸ εἶδωλον, quae narratio fortasse orta est ex aliquo imperatoris dicto de clericorum impudicitia. Erat enim huic in more, dictis magis minusve facetis castigare cum alia tum Christianorum

vivendi rationem ac fidem; cui cupidini obtemperavit aliquoties etiam loco non satis opportuno. Sic quum Arianos Edessenses ὑπὸ τοῦ πλούτου τρυφῶντας bonis exuere iubet (Ep. 43), intempestive iocans addit, scilicet egregia ipsorum lege praescribi paupertatem, atque igitur, ut in regnum coeleste reciperentur, se eorum bona in fiscum redigere. Similiter SocR. III, 13 tradit, eum christianos a magistratibus prohibentem dixisse, ὥς κελεύει νόμος μὴ χρῆσθαι ξίφει κατὰ τῶν ἄξια θανάτου πεπλημμεληκότων, iisdemque querentibus de illata iniuria respondisse, ὑμέτερόν ἐστι πάσχοντας κακῶς ὑπομένειν· τοῦτο γὰρ ὑμετέρον θεοῦ τὸ παράγγελμα (ib. 14): cf. GREG. NAZ. or. III, p. 94 C D. Quae, nisi omnia ad unum exemplum conficta sunt, ostendunt, Julianum, ut fit apud facetiarum captatores, interdum destitutum esse sensu apti ac decori, eademque simul aliqua ex parte documenta sunt contemptus, in quo Julianus habuit christianismum.

II.

Sed quibus de caussis hanc religionem sibi contemnendam duxit imperator? Exposuit hoc cum alibi tum praecipue in eo libro, quem ad illam refellendam data opera conscripsit, quique hodie a viris doctis iniuria admodum neglectus est. In eo negat se videre cur aut ipsam religionem aut eius auctorem magni aestimaret. Illam enim dicit commentum esse ab hominibus confectum: ἐπείσθην, ὅτι τῶν Γαλιλαίων ἡ σκευωρία πλᾶσμα ἐστὶν ἀνθρώπων ὑπὸ κακουργίας συντεθέν, ἔχουσα μὲν οὐδὲν θεῖον, ἀποχρησαμένη δὲ τῷ φιλομύθῳ καὶ παιδαριώδει καὶ ἄνοήτῳ

τῆς ψυχῆς μορίῳ τὴν τερατολογίαν εἰς πίστιν ἤγαγεν ἀληθείας (ap. Cyr. II, p. 39 B). Graecorum contra antiqua instituta ei videbantur ab ipsis Diis profecta: — τοὺς πα-
 τρίους ἐξαρχῆς ~~καὶ ἀπὸ θεοῦ γινόμενοι~~ ~~οὗτοι~~ ὅτι μὲν ἔδοσαν οἱ
 θεοὶ φανερόν· ὅν γὰρ [ἂν] ἦσαν οὕτω καλοὶ παρὰ ἀνθρώπων
 ἀπλῶς γερόμενοι (Ep. 63, p. 132 Heyl.). Quidquid boni
 agnovit in christiana religione, id negavit illi esse pro-
 prium, ut hospitum et pauperum curam, quam christianos
 a priscis Graecis edoctos esse contendit (Ep. 49, p. 91);
 quidquid autem illi proprium esset, id negavit esse bo-
 num. Impugnavit praecipue doctrinam de trinitate argu-
 mentis et logicis et exegeticis et quidem eam potissimum
 illius formam, quam quartī evangelii auctor tradidit.
 Dicit enim, Verbum aut ex substantia Dei progenitum
 esse ergoque non ex virgine, aut ex Maria virgine, ergo
 non ex substantia Dei (ἐἰ θεὸς ἐκ θεοῦ καθ' ὑμᾶς ὁ Λόγος
 ἐστὶ καὶ τῆς οὐσίας ἐξέφυ τοῦ πατρὸς, θεοτόκον ὑμεῖς ἀνθ'
 ὅτου τὴν παρθένον εἰπαίφατε; (apud Cyr. p. 276 E). Ei-
 dem quod secundum Joannem Deus in Jesu manifestatus
 sit et tamen secundum eundem Deus conspici nequeat,
 inter se pugnare videtur (ib. p. 333 C D). Hanc de Jesu
 deitate doctrinam Veteri quoque Testamento repugnare
 putat (p. 159 E: ἐἰ οὐδένα θέλει προσκυνεῖσθαι, τοῦ χάριν τὸν
 υἱὸν τοῦτον προσκυνεῖτε, καὶ ὃν ἐκεῖνος ἴδιον οὕτε ἐνόμισεν οὐθ'
 ἡγήσατο πώποτε; cf. ib. p. 262) et posteriore demum tem-
 pore inventam esse: τὸν γοῦν Ἰησοῦν οὕτε Παῦλος ἐτόλ-
 μησεν εἰπεῖν θεὸν οὕτε Ματθαῖος οὕτε Λουκᾶς οὕτε Μάρκος,
 ἀλλ' ὁ χρηστὸς Ἰωάννης αἰσθόμενος ἤδη πολὺν πλῆθος ἐαλω-
 κὸς ἐν πολλαῖς τῶν Ἑλληνίδων καὶ Ἰταλιωτίδων πόλεων ὑπὸ
 ταύτης τῆς νόσου, ἀκόνων δὲ, οἶμαι, καὶ τὰ μνήματα Πέτρου

καὶ Πάυλου, λάθρα μὲν, ἀκούων δὲ ὁμῶς ἀντὶ θεραπευόμενα, πρῶτος ἐτόλμησεν εἰπεῖν (ib. p. 327 A B). Idem (p. 213 B C): Ἰησοῦς ὁ τοῖς πνεύμασιν ἐπιτάττων καὶ βαδίζων ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ τὰ δαιμόνια ἐξελαύνων, ὥς δὲ ὑμεῖς θέλετε τὸν ὄνρανόν καὶ τὴν γῆν ἀπεργασάμενος, - ὃν γὰρ δὴ ταῦτα τετόλμηκέ τις εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ τῶν μαθητῶν, εἰ μὴ μόνος Ἰωάννης, οὐδὲ αὐτὸς σαφῶς οὐδὲ τρανῶς, ἀλλ' εἰρηκείται γε συγκεχωρήθω. Et Joannem dicit qvasi per furtum ac fraudem introduxisse illam doctrinam: οὐδαμοῦ αὐτὸν [τὸν Λόγον] οὔτε Ἰησοῦν οὔτε Χριστὸν, ἄχρισ οὐ Θεὸν καὶ Λόγον ἀποκαλεῖ, κλέπτων δὲ ὥσπερ ἡρέμα καὶ λάθρα τὰς ἀκοὰς ἡμῶν Ἰωάννην φησὶ τὸν βαπτιστὴν ὑπὲρ Χριστοῦ Ἰησοῦ τάνυτην ἐκθέσθαι τὴν μαρτυρίαν, ὅτι ἄρα οὗτός ἐστιν ὃν χρὴ πεπιστευκέναι Θεὸν εἶναι Λόγον (ib. 327 C). Praeterea ei offensionem erat christianorum veneratio in mortuos (martyres); dicit (Ep. 52, p. 102) eos defecisse a Deorum cultu ἐπὶ τοὺς νεκροὺς καὶ τὰ λείψανα et adorationi Christi eos postea adiecisse aliorum quoque hominum mortuorum venerationem (ὑμεῖς προσευρήκατε πολλοὺς ἐπεισάγοντες τῷ πάλαι νεκρῷ τοὺς προσφύτους νεκροὺς, p. 335 B), quamquam Jesu verbis repugnantem (ib. CD). Saepe enim Christi doctrinam distingvit ab ea christianismi forma, quam sua aetate vidit illamque in hac in deterius auctam et mutatam esse contendit; cuius rei documentis iam allatis praeter Ep. 51, ubi discernit Ἰησοῦ λόγους a τῇ τῶν ἐχθίστων Γαλιλαίων διδασκαλίᾳ, liceat addere verba Juliani p. 206 A (ap. Cyr.): ἀπεσφάξατε οὐχ ἡμῶν μόνον τοὺς τοῖς πατρώοις ἐμμένοντας, ἀλλὰ καὶ νῦν ἐξίσης ὑμῖν πεπλανημένων αἰρετικῶν τοὺς μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑμῖν τὸν νεκρὸν θρηγοῦντας. ἀλλὰ ταῦτα ὑμέ-

τερα μᾶλλον ἔστιν· οὐδαμοῦ γὰρ οὔτε Ἰησοῦς ἀντὰ παρέδωκε
κελεύων ὑμῖν, οὔτε Πᾶνλος. Primam autem ipsam chri-
stianismi formam dicit esse ortam ex defectione a iu-
daismo miserisque artibus propagatam. Pergit enim loco
memorato (p. 206 A) dicendo: αἴτιον δὲ ὅτι μηδὲ ἤλπισαν
(Jesus et Paulus) εἰς τοῦτο ἀφίξεσθαί ποτε δυνάμεως ὑμᾶς.
ἡγάπων γὰρ εἰ θεραπεύοντας ἑξαπατήσουσι καὶ δούλους καὶ διὰ
τούτων τὰς γυναῖκας ἄνδρας τε ὄιους Κορνήλιος καὶ Σέργιος.
ὧν εἰς ἕαν φανῇ τῶν τηρικᾶντα γνωριζομένων ἐπιμνησθεῖς
[qvorum si unus inter illustres illius aetatis viros memo-
ratus apparet] (ἐπὶ Τιβερίον γὰρ ἦτοι Κλαυδίου ταῦτα
ἐγίνετο), περὶ πάντων ὅτι ψεύδομαι νομίζετε. Idemque ea
de re vix minus invidiosa narrat in frgm. ep. p. 05
B-D: ἐπειδὴ, οἶμαι, συνέβη τοὺς πᾶντας ἀμελεῖσθαι παρορ-
ωμένους ὑπὸ τῶν ἱερέων, οἱ δυσσεβεῖς Γαλιλαῖοι κατανοήσαν-
τες ἐπέθεντο ταύτῃ τῇ φιλανθρωπίᾳ· καὶ, τὸ χεῖριστον τῶν
ἔργων, διὰ τοῦ δοκοῦντος τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐκράτυναν.
ὥσπερ οἱ τὰ παιδιὰ διὰ τοῦ πλακοῦντος ἑξαπατῶντες τῷ καὶ
δὶς καὶ τρὶς προέσθαι πείθουσιν ἀκολουθεῖν ἑαυτοῖς, εἴθ’
ὅταν ἀποστήσωσι πόρῳ τῶν οἰκιῶν, ἐμβάλλοντες εἰς ναῦν
ἀπέδοντο καὶ γέγονεν εἰς ἅπαντα τὸν ἑξῆς βίον πικρὸν τὸ
δόξαν πρὸς ὀλίγον γλυκύ, – τὸν αὐτὸν καὶ αὐτοὶ τρόπον ἀρξά-
μενοι διὰ τῆς λεγομένης παρ’ αὐτοῖς ἀγάπης καὶ ὑποδοχῆς καὶ
διακονίας τραπεζῶν (ἔστι γὰρ ὥσπερ τὸ ἔργον οὕτω δὲ καὶ
ὄνομα παρ’ αὐτοῖς πολὺ) πιστοὺς ἐνήγαγον εἰς τὴν ἀθεότητα.
Deteriorem vero esse christianismum iudaismo contendit
p. 238 B: τὸ ἀληθὲς εἴ τις ὑπὲρ ὑμῶν ἐθέλοι σκοπεῖν ἐνρή-
σει τὴν ὑμετέραν ἀσέβειαν ἔκ τε τῆς Ἰουδαϊκῆς τόλμης (qvod
Mosis verba μὴ δουλέυετε τοῖς θεοῖς interpretati essent
sic: βλασφημεῖτε τοὺς θεοὺς) καὶ τῆς παρὰ τοῖς ἔθνεσιν

ἀδιαφορίας καὶ χυδαιότητος (liberum ciborum omnium usum) συγκειμένῃν. ἐξ ἀμφοῖν γὰρ οὗτι τὸ κάλλιστον, ἀλλὰ τὸ χεῖρον ἐλκύσαντες παρυφῇν κακῶν ἐιργάσασθε. τοῖς μὲν γὰρ Ἑβραίοις ἀκριβῆ τὰ περὶ θρησκείαν ἐστὶ νόμιμα καὶ τὰ σεβάσματα καὶ τὰ φυλάγματα μυρία καὶ δεόμενα βίου καὶ προαιρέσεως ἱερωτάτης. His tamen omissis ἀπὸ μὲν τῆς Ἑβραίων καινοτομίας τὸ βλασφημεῖν τιμωμένους θεοὺς ἡρπάσατε, ἀπὸ δὲ τῆς παρ' ἡμῖν θρησκείας τὸ μὲν ἐνλαβές τε ὁμοῦ πρὸς ἅπασαν τὴν κρείττονα γένειν καὶ τῶν πατρίων ἀγαπητικὸν ἀπολελοίπατε, μόνον δὲ ἐκτέλσασθε τὸ πάντα ἐσθίειν ὡς λάχαρα. Ab ipso Christo improbari dicit hanc a iudaismo defectionem, quippe qui negarit se venisse ad solvendam legem infimumque in suo regno locum tribuerit ei, qui unum vel minimum ex mandatis illis solvisset (p. 351 C); redeundum igitur censet esse christianis ad iudaismum accusatque eos ὡς μήτε σαββατίζοντας, μήτε μὴν Ἰουδαϊκῶς καταθύοντας τὸν ἁμὸν, μήτε μὴν ἄρτους ἄζύμους ἐσθιόντας ἐπ' αὐτοῖς (ib. D), multumque eum in hac re fuisse narrat CYRILLUS (ib.). Rursus autem iudaismus, quamquam christianismo melior, hellenismo ex Juliani sententia longe est inferior (cf. p. 171 D). Habet quidem multa bona, ut sacrificia, decalogum; sed eadem graeca quoque religio habet et quidem meliora (p. 152 C D); nam quod in decalogo Deus dicitur esse aemulator sive invidus, eo sane est indignum (p. 155 D E). Quod multa habeat fabulosa (μυθώδης), neutra religio alteri potest obiiicere (p. 44 A B); utraqve enim multa continet, quae, ne offendantur animi, allegorice sunt interpretanda (p. 94 A). Sed quae hellenismus talia habet, pauciora sunt et leviora, quod demonstrare

conatur instituta comparatione inter Platonis ac Mosis doctrinas de primordiis mundi (p. 58. 65. 115 al.).

Multa ad refellendam narrationem mosaicam affert commemoratione digna, ut de creatura vii adiutrice (p. 75 B):

ταῦτά ἐστι μυθώδη παντελῶς. ἐπεὶ πῶς ἔνλογον ἄγνοεῖν τὸν θεὸν, ὅτι τὸ γινόμενον ὑπ' αὐτοῦ πρὸς βοήθειαν οὐ πρὸς καλοῦ μᾶλλον ἀλλὰ πρὸς κακοῦ τῷ λαβόντι γενήσεται; Idem p. 86 A:

τὸν ὅφιν τὸν πρὸς τὴν Ἑνὰν διαλεγόμενον ποδαπῇ τιτι γήσομεν χρῆσθαι διαλέκτῳ; ἄρα ἀνθρωπεία; καὶ τί διαφέρει τῶν παρὰ τοῖς Ἑλλήσι πεπλασμένων μύθων τὰ τοιαῦδε;

P. 89 A: τὸ δὲ καὶ τὸν θεὸν ἀπαγορεύειν τὴν διάγνωσιν καλοῦ τε καὶ φαύλου τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πλασθεῖσιν ἀνθρώποις ἂν οὐχ' ὑπερβολὴν ἀτοπίας ἔχει; τί γὰρ ἂν ἡλιθιώτερον γένοιτο τοῦ μὴ δυναμένου διαγιγνώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν; — κεφάλαιον δὲ, φρονήσεως ἀπηγόρευσεν ὁ θεὸς ἀνθρώπῳ γενέσθαι, ἧς οὐδὲν ἂν εἴη τιμιώτερον ἀνθρώπῳ. — (p. 93 D) ὥστε τὸν ὅφιν ἐνεργέτην μᾶλλον ἢ ἄλλ' ὃν λυμεῶνα τῆς ἀνθρωπίνης εἶναι γενέσεως.

Omnia quae contra narrationem mosaicam habet obicienda Julianus complectitur his verbis (p. 94 A):

τούτων τῶν τῶν ἕκαστον εἰ μὴ μῦθος εἴη ἔχων ἀπόρρητον θεωρίαν, πολλῆς γέμουσιν οἱ λόγοι περὶ τοῦ θεοῦ βλασφημίας. τὸ γὰρ ἄγνοῆσαι μὲν ὡς ἡ γινομένη βοήθης αἰτία τοῦ παραπτώματος ἐστὶ καὶ τὸ ἀπαγορεύσαι καλοῦ καὶ πονηροῦ τὴν γνῶσιν, ὃ μόνον συνέχειν ἔοικε τὸν ἀνθρώπινον βίον καὶ προσέτι τὸ ζηλοτυπῆσαι, μὴ τῆς ζωῆς μεταλαβὼν ἀθάνατος ἐκ θνητοῦ γένηται, φθονεροῦ καὶ βασκάνου λίαν ἐστίν.

Eodem modo indicat de lingvarum confusione ex aedificatione turris babilonicae orta, quam Julianus (p. 134 D)

αἰτίαν κομιδῇ μυθώδη appellat additqve (p. 135 C): τοῦτον οὖν τὸν μῦθον φανερώς οὕτως ὄντα νενομικότερος ἀληθῆ

καὶ περὶ τοῦ θεοῦ δοξάζοντες ὅτι πεφóβηται τῶν ἀνθρώπων ὁμοφωνίαν τόντου τε χάριν τὰς διαλέκτους ἀντῶν συγγέη, ἔτι τολμᾷτε θεοῦ γνώσιν ἔχειν; Postremo iudaismo permulta bona desunt, quae habet hellenismus. Hunc ornare splendissimae artes ac doctissimi, sapientissimi fortissimique viri (p. 186 B): quosnam habet Hebraeorum populus? Ἐρα μοι κατὰ Ἀλέξανδρον δείξατε στρατηγόν, ἕνα κατὰ Κάισαρα παρὰ τοῖς Ἑβραίοις (ὃν γὰρ δὴ παρ' ὑμῶν [ut taceam de vobis, christianis]). καίτοι μὰ τοὺς θεοὺς εἴ οἷδ' ὅτι περιβρίζω τοὺς ἄνδρας, ἐμνημόνευσα δὲ ἀντῶν ὡς γνωρίμων. οἱ γὰρ δὴ τόντων ἐλάττους ὑπὸ πολλῶν ἀγνοοῦνται, ὧν ἕκαστος πάντων ὁμοῦ τῶν παρ' Ἑβραίοις γεγονότων ἐστὶ θαυμαστότερος (p. 218 B). Nihilominus Julianus iudaicam religionem antepōnit christianae huicque igitur infimum locum assignat, et male reipublicae consultum esse dicit ex quo haec insania irrepsisset (Ep. 7). Qvi autem ita iudicat de ipsa religione, eum huius auctorem non permagni aestimare consentaneum est. Et negare quidem illum, Christum esse Deum, eumque vocare τὸν τῶν Ἰουδαίων νεκρόν (p. 194 D. 206 A. 351 B), qva appellatione id quoque negat, Christum ex morte resurrexisse, locis allatis iam supra memoravimus. Sed idem negat, hunc hominem (cf. LIBAN. or. fun. I, 581: τὸν ἐκ Παλαιστίνης ἄνθρωπον θεόν τε καὶ θεοῦ παῖδα ποιοῦσιν), qvi Caesari subiectus fuisset (ὁ παρ' ὑμῶν κρητυτόμενος Ἰησοῦς εἰς ἣν τῶν Καίσαρος ὑπηκόων, JUL. ap. Cyr. p. 213 A), ullam rem perfecisse, cuius caussa tanto honore ac gloria dignus esset. Ὁ Ἰησοῦς, inquit (p. 191 E), ἀναπείσας τὸ χεῖριστον τῶν παρ' ὑμῖν ὀλίγους; πρὸς τοῖς τριακοσίοις ἐνιαυτοῖς ὀνμάζ εται, ἐργασάμενος παρ

ὃν ἔζη χρόνον ἔργον οὐδὲν ἀκοῆς ἄξιον, εἰ μὴ τις οἰεται τοὺς
 κυλλοὺς καὶ τυφλοὺς ἰάσασθαι καὶ δαιμονῶντας ἐγορκίζειν
 ἐν Βηθσαιδᾷ καὶ ἐν Βηθανίᾳ ταῖς κώμαις τῶν μεγίστων ἔρ-
 γων εἶναι. Et p. 213 B. Hoc affert documentum infirmi-

tatis Christi, quod nec apud propinquos fidem invenisset,
 nec eorum animos alio flectere potuisset. Memorabilior
 tamen est locus ex fine libri de Caesaribus (p. 336 A B)
 transscribendus. Postquam in Deorum concilio omnes
 imperatores ad suum quisque patronum confugerunt, ο
 Κωνσταντῖνος ὄνυχ ἐνρίσκων ἐν θεοῖς τοῦ βίου τὸ ἀρχέτυπον,
 ἐγγύθεν τὴν Τρουγὴν κατιδὼν ἔδραμε πρὸς αὐτήν. Ἡ δὲ ὑπο-
 λαβοῦσα μαλακῶς καὶ περιβαλοῦσα τοῖς πήχεσι, πέπλοις τε
 αὐτὸν ποικίλοις ἀσκήσασα καὶ καλλωπήσασα πρὸς τὴν Ἀσω-
 τίαν ἀπήγαγεν, ἵνα καὶ τὸν υἱὸν ἐν ῥῶν ἀναστρεφό-
 μενον καὶ προσαγορεύοντα πᾶσιν ὅστις φθο-
 ρεὺς, ὅστις μισαιφόνος, ὅστις ἐναγῆς καὶ βδελυ-
 ρὸς, ἴτω θαρρόων, ἀποφανῶ γὰρ αὐτὸν τουτῷ
 τῷ ὕδατι λούσας ἀντίκα καθαρόν. καὶ πάλιν
 ἔνοχος τοῖς αὐτοῖς γένηται, δώσω τῷ στηθος
 πλήξαντι καὶ τὴν κεφαλὴν πατάξαντι καθαρῶ
 γενέσθαι. Ὁ δὲ σφόδρα ἄσμενος ἐνέτυχεν αὐτῇ συνεξαγα-
 γὼν τῆς τῶν θεῶν ἀγορᾶς τοὺς παῖδας. Τὸν υἱὸν plerique
 dicunt esse Constantium imperatorem, Constantini filium;
 sed Crispus quoque et Constans et Constantinus illius
 filii erant nec est intelligendum, quomodo et qua de
 caussa Constantius illa nuda appellatione significari po-
 tnerit; accedit quod de Constantini filiis sermo est in
 fine demum loci (συνεξαγαγὼν - τοὺς παῖδας). Alii alios
 intelligi putaverunt, mihi tamen redeundum videtur ad
 eam interpretationem, qua τὸν υἱὸν esse Christum con-

tenditur; non enim video, quomodo verba *πρὸς ἀγορεύοντα πᾶσι, ὅστις* etc. in ullum alium quadrent. Est enim locus manifesta parodia celeberrimi illius dicti Jesu Christi: Venite ad me quicunque oneribus premimini, ego enim vos recreabo (Math. 11, 28-30). Videtur Julianus innuere, Constantinum, utpote degenerem a prisca maiorum virtute et mollitia luxuriaque diffluentem ad christianismum sese applicasse, quo facilem omnium delictorum ac flagitiorum veniam promitti ac praeberi vidisset. Quod opprobrium non plane iniustum est: Constantinum enim constat decem postremis vitae regniqve annis muliebrem paene molliem prae se tulisse ac brevi demum ante mortem tempore baptismo se subiecisse, quia eo omnia ante commissa ablui credebatur. Ac fortasse etiam christianismus ipse, qualis tum quidem erat, non iniuria reprehendebatur a Juliano, quod homines de peccatis nimis securos redderet parumqve respiceret animos eorum, quibus commissorum veniam tribueret (etiam Ep. 63 queritur, *πᾶσαι ἐλλάξεις τὴν εἰς τοὺς χρεῖττους ἀπεληλαμένην ὑπὸ τῆς ἀκαθάρτου τροφῆς*): sed iniustissimum erat, hoc referre ad Christum eumqve huius rei auctorem appellare. — Spernebat igitur Julianus christianismum primum quia et neoplatonicae philosophiae et antiquae religionis amantissimus erat (*φείγω τὴν καινοτομίαν ἐν ἅπασιν μὲν ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἰδίᾳ δὲ ἐν τοῖς πρὸς τοὺς θεοῖς*, Ep. 63, p. 132 Heyl.), deinde quia humilitate originis et institutorum eius offendebatur (cf. GREG. Naz. or. IV, p. 122 D: *ταῦτα τῶν Γαλιλαίων ἡμῶν, ταῦτα τῶν ἀτίμων τὰ διηγήματα, ταῦτα οἱ τὸν ἐσταυρωμένον προσκυνῶντες ἡμεῖς, ταῦτα τῶν ἀλμίων μαθηταὶ καὶ τῶν ἀπαιδευ-*

των ὡς αὐτοὶ λέγουσι, ταῦτα οἱ τοῖς γραϊδίοις συγκαθεζόμενοι καὶ συμπάλλοντες, ταῦτα οἱ ταῖς μακραῖς νηστείαις ἐκτετηγμένοι καὶ ἡμιθνήτες, ταῦτα οἱ μάτην ἀχρυσπνοῦντες ἡμεῖς καὶ ταῖς παννύχοις στασεὶ παραληροῦντες), denique quod in eius doctrina multa videbat rationi repugnantia. Omnia tamen, quae contra christianam religionem protulit, ipsum imperatorem pro veris habuisse vix credibile est, id praecipue, illam esse hebraica inferiorem; quamquam egit ita quasi vere hanc rem persvasam haberet. Iudaismum enim quam maxime poterat invabat (cf. Ep. 25. 51), et, ut praeter hellenistas essent qui sacrificia facerent, templum hierosolymitanum, in quo solo sacra facere permittebat lex mosaica (SOCR. III, 21. cf. JUL. ap. Cyr. p. 306 A. 351 D), magnis impensis restaurare instituit, quae tamen res irrita cecidit. Quum Judaeos imperatoris favore elatos superbiores se gessisse in christianos verisimillimum esset, GREGORIUS NZ. (or. IV, p. 111 A) suo quodam iure dicere poterat, illum Judaeos contra christianos immisisse (ἐπαφῆκε καὶ τὸ Ἰουδαίων γῦλον ἡμῖν), quamquam rem ex consuetudine auget et exaggerat.

Qui de Juliani defectione a christiana religione eiusque caussis agunt, praeter ea quae nos exposuimus multa solent narrare ex illius fati petita, ut patris, fratrum aliorumque propinquorum caedem iussu Constantii christiani commissam; sed haec res Juliano etiamtum puero peracta non obstitit quominus usque in vicesimum annum illi religioni adhaereret. Idem statum ecclesiae solent afferre, quod in civitatis formam sese redeisset, ac clerici civilem magis potentiam appetiissent et exercuissent et alia similia. Sed hoc ipsum christianismo apud Julianum

commendationi potius fuisset, et hoc ipsum in hellenismo studebat imitari (cf. frgm. ep. p. 296. 305). Nec perpetuis episcoporum disputationibus ac contentionibus offensus esset; nam ipse quoque ut omnes Graeci illius praesertim aetatis atque ut omnes sophistae disputandi cupidissimus erat et delectatus potius esset illis *λογομαχίαις*, nisi de rebus habitae essent, quae ipsi videbantur ridiculae ac prorsus inanes. Videntur illi viri docti Julianum sibi fingere ut nostrae aetatis nostrique populi hominem et putare, quae nostros animos ita movent ut quietem capere nequeamus, et quibus nos offendimur qualemque nos postulamus esse religionem, valere idem isto quoque aevo et apud virum qualis erat Julianus.

III.

Si Julianus suam religionem christiana esse tanto meliorem tam firmiter persuasum habebat quam se habere aut simulabat aut ipse putabat, ac si christianam plane mereque contemnebat, debebat eam ita tolerare, quasi non esset et, si exspectet, sponte dilapsurus foret, suaeque causae bonitati confidere. Sed adeo nec hellenismo confidebat nec christianismum contemnebat. Erat enim necesse, subire animum eius tacitas dubitationes, num quam ipse profiteretur religio ea esset, quae totius populi animos teneret, num concocta ex obscura et mystica philosophia et mythologia sua antiquitate iam oblitterata aegreque in vitam revocata certamen inire posset cum christianismo ex media plebe orto huiusque semper praecipuam curam habente. Quo autem magis pro sua causa metnebat, eo magis eum

consentaneum erat in odio habere illud, cuius caussa metuebat, itaque ex metu christianismi tacito delapsus est in eius odium apertum. Primum quidem contempsit hanc religionem eaque de caussa transiit ad hellenismum; quum autem nihilominus christianismus esse et florere auderet et hellenismus non ita cresceret ut imperator cupiebat, ut fieri solet apud eos qui castra mutant, desertae religionis evasit osor. Metuebat igitur christianismum primum quia suae caussae diffidebat, deinde quod illam religionem multa habere egregia et ipse tacite confiteri debebat eamque populi favore excipi videbat. Caeco et hebetes ingenio fuisset, nisi sensisset, quantis difficultatibus premeretur tentamen priscam religionem philosophia neoplatonica fultam et emendatam restituendi; sed vel nolentem docuit decepta saepe exspectatio. Ipse queritur, quod pauci redirent ad religionem maiorum, aut qui redirent, hi quid facerent et qua de caussa ipsi nescirent (Ep. 4 *τέως τοὺς μὲν ὃν βουλομένους, ὀλίγους δὲ τινὰς ἐθέλοντας μὲν ὄνκ ἐιδότες δὲ θύειν ὀρῶ*); volebat enim eos qui transirent ratione persvasum habere, graecam religionem christiana esse veriore et aptiorem et singulis civibus et reipublicae; volebat amore religionis neque vero rationibus nihil ad illam pertinentibus ductos esse qui illam amplecterentur. Tales sperabat eo ardore inflammatos fore quem ipse habebat pro patria religione quemque alios habere cupiebat: αἰὲ ὠδυνάμην ἐγὼ κατ' ἐμαντὸν (ὀρῶν) τοὺς μὲν δυσσεβείας σχολῇ προσέχοντας ὅντω διαπύρους, ὡς ἀρεῖσθαι μὲν ὑπὲρ αὐτῆς ἀποθνήσκειν, ἀνέχεσθαι δὲ πᾶσαν ἔνδειαν καὶ λιμὸν - -, ἡμᾶς δὲ ὅντω ῥαθύμως τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς διακείμενους,

ὥστε ἐπιλελῆσθαι μὲν τῶν πατριῶν, ἀγνοεῖν δὲ λοιπὸν εἰ καὶ ἐτάχθῃ πῶποτε τι τοιοῦτον (Ep. 63). Cuius ardoris pro christianismo et langvoris in hellenismum si quaesivisset caussam, suae aetatis anilibus non amplius accommodatam esse priscam religionem didicisset populoque christianam non invidisset. Sed illud ipsum intelligere nequivit et quum et suum amorem pertinere non tam ad ipsam religionem quam ad philosophiam ad illam se applicantem non sentiret, praecepit quod praecipere amentiae est, amorem et ardorem. Sed etiamsi ingenium veritatem nequeat admittere, certe animus quasi stringitur aliquo eius sensu, quo tactus Julianus metuebat quidquid suae caussae erat adversarium, non modo christianismum, sed etiam cynicam philosophiam, in quam non tanta cum vehementia esset invectus nisi eius sectatores ridendo antiquos Deos eam partem tetigissent, in qua ille facillime et gravissime laedebatur. Christianismi metum cum aliis rebus ostendit tum eo quod contra Athanasium christianorum Alexandriae degentium episcopum perfecit. Qui quum potestate redeundi omnibus exsulibus a Juliano facta ipse quoque Alexandriam reversus esset ac sedem episcopalem quam antea tenuerat quaeque tum forte Georgii Ariani caede vacua erat, repetiisset, mox eloquentia sua multos (Soz. V, 15), inter quos aliquot feminas nobiles (JUL. Ep. 6), ad christianam religionem tra-duxit. Quod quum imperatori Ariani et Hellenistae Alexandrini certatim nuntiassent, ira commotus ille Athanasium iubet illico urbe cedere (Ep. 26); quum post breve tempus nondum cessisset, praefectum Aegypti minatur (Ep. 6) se poena affecturum, nisi τὸν μικρὸν, τὸν

τοῖς θεοῖς ἐχθρόν Athanasium statim abire cogat, et Athanasii amicis, qvi ut mutaret consilium rogarant, rescribit (Ep. 51), si sine impiis sermonibus (ἀσεβῆ ῥήματα) vitam agere nequeant, alioquin Athanasii discipulis (ᾠφελεν Ἀθανασίῳ μόνῳ ἢ τοῦ δυσσεβοῦς ἀντοῦ διδασκαλείου κατακεκλειῖσθαι μοχθηρία!) sibi sumant, qvi ipsis libros sacros interpretetur; sin autem aliarum rerum caussa ipsum Athanasium velint, sciant, se ob illas ipsas eum iussisse exulare, ne hellenistas ad defectionem induceret. Jure SCHLOSSER (*Universalhist. Uebersicht* etc. III, 2, p. 409) haec iudicat: *Wenn Jul. von seinen eigenen Reden und Schriften oder von der symbolischen Mystik seines Heidenthums und dessen Deutung grosse Wirkung hätte hoffen dürfen, so würde die Scheu vor Athanasius und seinen Predigten, die er in seinem Edictum ausspricht, lächerlich gewesen seyn.* Utiqve in certamine de conciliandis vulgi animis non semper is vincit, qvi meliorem causam defendit; nam deterior sexus ac vulgus non sola ratione moventur; sed quanti faciendus erat homini philosopho horum assensus! Accedit qvod neutra pars sola persvasione vincere studebat; ut enim episcopi gratiam Dei futuramqve beatitudinem sponponderunt christianam religionem professuris, ita Julianus suum favorem promisit hellenismum amplexuris, iamqve erat penes unumquemqve e populo, ntrum praeponeret iudicare, ac si pleriqve futura praesentibus praeferabant, Juliano id documento esse debebat, praeteriisse hellenismi tempus. Sed imperator qvum imprudentis multitudinis saluti sibi consulendum putaret, ne morbus christianismi latius manaret, prohibere volebat eamqve rem exsecuturus perse-

cutoris christianismi nomen sibi contraxit, quod videbatur eo magis merere, quod in multis vix celare poterat suum illius religionis odium. Metus enim gignit odium, nisi utrumque malis dicere valeat. www.ancientlibrary.com prognatum; nam ut odisti a quo malum passus es, ita metuis a quo te mali quidquam passurum esse praevides; quod autem praevides, id in animo praesens est eandemque vim exercet, quam quod iam factum est. Itaque Julianus quum metueret christianismum, eundem in odio habuit. Accedit quod ex ipsa christianismi desertione sequebatur eius odium. Primum enim ut illam defenderet iustamque esse demonstraret, consentaneum erat eum quam maxime niti ut ostenderet, relictam religionem esse pravam et perniciosam; deinde qui causam mutaverunt quasi a Manibus relictæ solent vexari quia illa quoque semper habet propter quæ eius relictio videatur iniusta et quo quis magis ita opprobriis tacitis vexatur, eo magis odit eorum auctorem. Prodidit autem Julianus odium cum dictis tum factis. Primum enim saepe (ut Ep. 51) christianos vocat τοὺς ἐχθίστους Γαλιλαίους; quid quod ipsa Galilaeorum appellatio ut ridiculi quidquam et ignominiosi continens nata est ex odio? Cf. GREG. Nz. or. III, p. 79 D: — Γαλιλαῖοι, ὡς αὐτὸς ἐγρυβρίζων ἐκάλει. 81 AB; ἐκεῖνο μὲν οὖν καὶ σφόδρα μειρακιῶδες καὶ κοῦφον καὶ ὄνχ ὅπως βασιλέως ἀνδρὸς ἀλλ' ὀνδὲ ἄλλον τινὸς τῶν καὶ μετρίως στιβαρῶν τὴν διάνοιαν, ὅτι τῇ μεταθέσει τῆς κλήσεως ἔψεσθαι νομίσας τὴν ἡμετέραν διάθεσιν ἢ ἀισχυρεῖν γε ἡμᾶς ὡς πέρι τῶν ἀσχίστων ἐγκαλουμένους ἐνθὺς καινοτομεῖ περὶ τὴν προσηγορίαν, Γαλιλαίους ἀντὶ Χριστιανῶν ὀνομάσας τε καὶ καλεῖσθαι νομοθετήσας· ἔργῳ δηλονότι μέγιστον εἰς δόξαν καὶ

τιμιώτατον ἢ τοῦ Χριστοῦ κλησις, ἐξ ὧν ἀποστερῆσαι ταύτης ἡμᾶς ἐπενόησεν· ἢ φοβούμενός γε τὴν δύναμιν τῆς προσηγορίας, ὥσπερ οἱ δαίμονες καὶ διὰ τοῦτο μεταβαίνων ἐφ' ἕτερον ὄνομα τῶν ὄντων ἐιωθότων ὅνδε γινομένων. Utraque causa aequè

verisimilis est, et eum vitasse nomen ab ipsis christianis usurpatum atque honorificum, et illum superstitione ductum illius aevi ac Juliani moribus maxime congrua nomen Christi veritum esse ut magicam quandam vim exercens.

THEODORETUS (III, 21. cf. 8) priorem causam praefert:

τοὺς Χριστιανούς, inquit, Γαλιλαίους ὠνόμαζεν ἀτιμίαν ἀντοῖς ἐκ τῆς προσηγορίας προσάψειν ἡγούμενος. Actiones Juliani consideranti ac diiudicanti cavendum, ne incidat in vitium a christianis scriptoribus saepissime commissum, ut ex odio dicat fluxisse quae imperator aliter facere ne-

quivit. Ita GREGOR. NZ. or. III, p. 86 D negat Julianum

κρύπτειν δύνασθαι τὸ κακώθεσθαι, ἀλλὰ γυμνῶ χρῆσθαι τῷ

διωγμῷ κατὰ τοῦ θείου καὶ ἐνσεβοῦς ἡμῶν συντάγματος.

ἵνα γὰρ εἰδῶ τὰ κατὰ τῶν ἀγίων οἰκων προστάγματα δημοσίᾳ

τε προτιθέμενα καὶ ἰδίᾳ πληρούμενα [p. 87] καὶ σύλῃσιν ἀνα-

θημάτων τε καὶ χρημάτων οὐ μᾶλλον ἐξ ἀσεβείας καὶ [ἢ]

ἀπληστίας καὶ σκευῶν ἱερῶν ἀρπαγὴν χερσὶ βεβήλοις ὑβρίζο-

μένων τούς τε ὑπὲρ τούτων ἀγομένους καὶ στρεβλουμένους

ἱερεῖς καὶ ἀρχομένους etc. [B], ἵνα μὴ ταῦτα λέγω, τίς ὄντι

οἶδε τὴν Ἀλεξανδρέων ἀπανθρωπίαν, -- καὶ ταῦτα ἐργάσασθαι

στρατιγοῦντός τινος ἐνὸς τῶν βασιλικῶν φιλοσόφων -- ; τίς

ἀγροεῖ τὴν Ἡλιουπολιτῶν συστροφήν; τίς τὴν Γαζαίων ἀπό-

νοιαν -- ; [C] τίς τὴν Ἀρεθουσίῳν μαρίαν, a quibus narrat

sophista christianus virgines sanctas partim propriis den-

tibus comesas partim porcis devorandas esse obiectas.

Enumerat igitur inter nudaē apertaeque persecutionis

documenta primum templorum christianorum direptiones ac profanationes sub Juliano eoqve non inscio commissas, deinde quae plebs contra christianos ausa esset. Qua de re audiendus etiam SOZOMENUS, qui V, 5 haec habet: κληρικοὺς πᾶσαν ἀτέλειαν καὶ libtopl. zom. ca. αὐτηρέσια ἀφείλετο Κωνσταντῖον καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν χειμέρους νόμους ἀνείλε καὶ τοῖς βουλευτηρίοις ἀπέδωκε. — ὃν ἐν τούτοις δὲ μόνον ἴστατο ἡ τοῦ κρατοῦντος περὶ τὴν θρησκείαν ἀπέχθεια· σπουδῇ δὲ τοῦ πρὸς τὸ δόγμα μίσους οὐδὲν εἶδος παρέλιπεν εἰς καθάρσεις τῆς ἐκκλησίας, χρήματά τε καὶ τὰ ἀναθήματα καὶ τὰ ἱερὰ σκένη ἀφαιρούμενος τοὺς τε καταβληθέντας νεὼς ἐπὶ τῆς Κωνσταντίνου καὶ Κωνσταντῖου ἡγεμονίας βιαζόμενος τοὺς καθελόντας ἀνοικοδομεῖν ἢ τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἀποτιμήσεις ἐκτιννύν. Quorum unumquodque singulatim considerandum. Ac primum quidem quod clericos spoliavit iis inribus ac privilegiis, quae christiani imperatores iis tribuerant (cf. JUL. Ep. 52, p. 100: Ποθοῦντες τὴν προτέραν δυναστείαν, ὅτι μὴ δικάζειν ἔξεστιν αὐτοῖς καὶ γράφειν διαθήκας καὶ ἀλλοτρίους σφετερίζεσθαι κλήρους καὶ τὰ πάντα ἑαυτοῖς προσνέμειν etc.), id nullo modo reprehendi potest, quod concedit etiam NEANDER (*der Kayser Julian*, p. 155). Primum enim in ea republica, quae sola principis voluntate regitur, ea religio, quam profitetur princeps, reipublicae quoque religio est; consentaneum igitur est reipublicae omnia quae libet commoda ac bona tribui iis solis, qui reipublicae religionem sequuntur ac docent, itaque sub Juliano christianorum clericis privilegia adimi et in magistratibus eligendis hellenistas praeferrī (JUL. Ep. 7. LIBAN. or. fun. I, 575 Reisk. SOCR. III, 13. THEODRT. III, 6 τὰς πολιτικὰς δὲ καὶ στρατιωτικὰς ἀρχὰς τοῖς ὁμο-

τάτοις καὶ δυσσεβεστάτοις ἐπίστευεν) non minus aequum erat, quam in clericos iura conferri et christianos praeponi sub Constantino et Constantio. Praeterea clericis christianis utique non opus erat talibus privilegiis; ut enim taceam quod civilis potentiae ac divitiarum possessio repugnat naturae regni a Christo instituti, erant illa ipsi reip. perniciosae; quum enim clerici omnia onera (ut decurionatum) detrectarent omniaque commoda in semet ipsos cumulerent, fieri non poterat quin laboraret respublica. Porro Julianum accusant saeviusse in christianorum aedes sacras et quod hellenistarum templa a christianis eversa restituere iusserit quereuntur. Idem igitur, qui Juliano crimini ducunt, quod e christianorum aedibus vasa traxisset (fortasse priore tempore Deorum cultui dicata), fatentur se Graecorum templa penitus evertisse eaque de re gloriantur. GREGOR. NZ. quidem or. III, p. 91 eos qui sub Juliano Fortunae templum, quod erat Caesareae, evertissent, μεγαλοφρεῖς καὶ θερμοὺς εἰς ἐνσέβειαν dicit fuisse; et SOCRATES III, 15 tres illos christianos, qui, quum noctu in templum aliquod Graecorum irrepsissent (εἰσπηδήσαντες), omnes quae ibi erant Deorum statuas confregerant, ut ἐνθερμον τὸ φρόνημα πρὸς ἀρετὴν κεκτημένους praedicat; THEODORETUS denique III, 7 Κύριλλος, inquit, ἐν τῇ Κωνσταντίου βασιλείᾳ ζήλω πνευματολόγος θεῖον πολλὰ τῶν ἐκεῖ [Heliopoli] προσκυνουμένων εἰδώλων συνέτριψε; quamquam ad id peragendum non opus erat magna fortitudine, quum GREGORIUS (or. III, p. 88 B. Μάρκος ἐπὶ Κωνσταντίου πάνυ κατὰ τὴν τότε δεδομένην ἐξουσίαν Χριστιανοῖς δαιμονίον τι καθελὼν οἰκητήριον) et ipse THEODORETUS (III, 18 Ἀρτέμιος πλεῖστα

εἰδῶλων συνέτριψε τὴν ἀρχὴν ἐν τοῖς Κωνσταντίου χρόνοις
 λαχῶν) hoc illo tempore impune licuisse narrent. Qvi-
 bus in rebus christiani tam multa superbe ac contumeliose
 egisse videntur, ut ~~imperator, alioquin~~ rerum praeterita-
 rum oblitor, poenam infligendam putaret sane iustissimam,
 ut vivi etiam tum templorum eversores ea restituerent.
 Plebem vero graecae religioni addictam christianisque
 infestam et aegre repressam sub imperatoribus christianis
 iram iam non diutius cohibere non erat mirum; ac si Ju-
 lianus eorum licentiam non ultus esset, idem tantum fe-
 cisset quod Constantius erga christianos. Sed Julianus
 iustiore sese ostendere studebat; quamquam enim nun-
 quam eo pervenit, ut graves poenas repeteret ab iis qui
 talia commisissent, tamen edictis monebat ne committe-
 rentur (Ep. 7. 43. 52) et si nihilominus accidebant ea ut
 indigna gravibus verbis notabat. Hoc fecit praesertim
 post Georgii caedem ab Alexandrinis peractam, de qua
 falsissima contendit GREGORIUS. Ut enim mittam quod
 non magis verum narrat PHILOSTORGIUS Arianus (VII, 2),
 illius caedis auctorem fuisse Athanasium, AMMIANUS
 (XXII, 11, 11) imperatorem dicit comperto nefando fa-
 cinore ad vindicandum erectum iamque expetiturum poe-
 nas a noxiis ultimas mitigatum esse lenientibus proximis;
 et misit epistolam (Ep. 10), qua iure quidem caesum fa-
 tetur τὸν τοῖς θεοῖς ἔχθρὸν Γεώργιον, sed id iudicium fuisse,
 non plebis; quare improbat rem dicitque feliciter acci-
 disse, quod non sub alio imperatore facinus commissum
 esset (ἐντύχημα γέγονεν ὑμῖν, ἐπ' ἐμοῦ πλημμελεῖσαι τοιοῦτό-
 τι ὑμᾶς, ὃς αἰδοῖ τῇ πρὸς τὸν θεὸν -- ἀδελφικὴν ἔννοιαν ὑμῖν
 ἀποσώζω, Ep. 10). Utique si vera essent omnia, quae

christiani scriptores (GREG. NZ. OR. III, p. 74. 87 sq. IV, p. 126. SOZ. V, 9 sqq. THEOD. III, 7 sqq. PHILOST. VII, 1. 4) de rebus a plebe graeca in christianos crudeliter actis narrant, opprobrio sane esset Juliano quod nihilominus a se impetrare nequivit, ut suae religioni addictos castigaret, quamvis ea re amicos offendisset, inimicorum autem animos nec sic sibi conciliasset; sed illas narrationes esse partim fictas partim multo in maius auctas cum earum ipsarum ratio tum scriptorum qui tum vivebant (ut Ammiani, Eutropii) silentium ostendit. Et quod Julianus περιεώρα τὰ παρὰ τῶν θρασυτέρων κατὰ τῶν ἐπειξεστέρων (at recorderis rerum sub Constantio peractarum) τολμώμενα (THEOD. III, 6), ea de re NEANDRO nemo iudicavit aut iustius aut verius, qui l. l. p. 150 dicit: *Es brauchte bei der gereizten Stimmung der Heiden gegen die Christen keines kaiserlichen Befehls, um eine Verfolgung zu erregen, der äussere Druck brauchte blos anzuhören, der Kayser nur eine Neigung für die alte Religion blicken zu lassen, so rächten die Heiden sich unaufgefordert mit Wuth für den lang erduldeten Druck; et p. 162: Man findet kein Beispiel wirklicher Bestrafung der Bürger, welche Christen misshandelt hatten, weil der Kayser den Enthusiasmus für die Sache der Götter und den Eifer gegen ihre Feinde immer liebte und glaubte, dass die Christen durch ihre früheren Gewaltthatigkeiten diese Behandlung auch verdient hätten. Und tamen et iniuste et imprudenter egit Julianus, quod Bostrensem plebem ipse monuit, ut episcopum suum urbe eiicerent quippe qui eos apud imperatorem calumniatus esset (Ep. 52). Gravissimum autem vulnus infligere studuit christianismo*

Christianos docere grammaticam et rhetoricam vetando (OROS. VII, 30: *aperto praecepit edicto, ne quis Christianus docendorum liberalium studiorum professor esset*); negavit enim esse www.libtaol.com.cn ipsi pro malis haberent (ἐπεὶ ἡμῖν οἱ θεοὶ τὴν ἐλευθερίαν ἔδωσαν, ἄτοπον εἶναί μοι φαίνεται διδάσκειν ἐκεῖνα τοὺς ἀνθρώπους ὅσα μὴ νομίζουσιν εὖ ἔχειν, Ep. 42, p. 80); abstineant manus a libris eorum, qui sacrificassent et sacrificare iuberent (in hac enim potissimum re ponebat Julianus graeci cultus proprietatem) et interpretentur eorum potius libros, qui immolare vetent (βαδίζόντων εἰς τὰς τῶν Γαλιλαίων ἐκκλησίας ἐξηγησόμενοι Ματθαῖον καὶ Λουκᾶν, ὅις πεισθέντες ἱερείων ὑμεῖς ἀπέχεσθαι νομοθετεῖτε, ib. p. 81, cf. ap. Cyrill. p. 229 C: τοῦ χάριν ὑμεῖς τῶν παρ' Ἑλλήσι παρεσθίετε μαθημάτων ἔπερ ἀντάρκης ὑμῖν ἐστὶν ἡ τῶν ὑμετέρων γραφῶν ἀνάγνωσις;). Aegre tulisse videtur Julianus, quod christiani parta ex antiquis scriptoribus Graecorum doctrina et eloquentia abuterentur ad refellendum hellenismum, ideoque christianos ab illis libris arcendo et suae religioni quietem studuit parare et christianam iis fontibus intercludere, ex quibus usque eo scientiam omnem hauserat, hacque spoliata in contemptum adducere. GREGORIUS quidem Nz. or. III, p. 97 B eum facit dicentem: ἡμέτεροι οἱ λόγοι καὶ τὸ ἐλληνίζειν, ὧν καὶ τὸ σέβειν θεοὺς, ὑμῶν δὲ ἡ ἀλογία καὶ ἡ ἀγροικία καὶ ὀνδὲν ὑπὲρ τὸ Πίστευσον! τῆς ὑμετέρας ἐστὶ σοφίας. Itaque tam metu quam odio ductus illud edixit. Cf. GREG. Nz. or. III, p. 51 B: τῶν λόγων ἡμᾶς ἀπήλασεν -- ὅτι λανθάνειν ἡμᾶς ἐπέλαβεν ὅνκ ἀγαθοῦ τινος τῶν πρώτων ἀποστερήσειν μέλων, οἷγε καὶ σφόδρα τούτους περιφρονοῦμεν τοὺς λόγους,

ἀλλὰ τοὺς ἐλέγχους τῆς ἀσεβείας φοβούμενος. - - [C] ὃν θαρρόντως ἦν ὅντε τοῖς ὑπὲρ τῆς θρησκείας δικαίοις ὅντε τοῖς λόγοις ἀντοῖς τὸ τοὺς ἡμετέρους ἐπίσχειν λόγους. SOCR. III, 12: διωγμὸν λέγω τὸ (falso enim legitur in editionibus τῶ) ὅπως οὖν ταράττειν τοὺς ἡσυχάζοντας, ἐτάραπτε δὲ ὧδε· νόμῳ ἐκέλευε Χριστιανούς παιδεύσεως μὴ μετέχειν, ἵνα μη, φησὶν, ἀκονώμενοι τὴν γλῶτταν ἐτοιμῶς πρὸς τοὺς διαλεκτικούς τῶν Ἑλλήνων ἀπαντῶσιν (cf. Soz. V, 18. ἐν-τεῦθεν μόνον δημιουργεῖσθαι τὸ πεῖθον οἰόμενος et THEOD. III, 8). Qvacum re mire dissentit quod Julianus ipse dicit (ap. Cyr. p. 229 C): διὰ τῶν μαθημάτων τούτων (grae- cis literis) ἀπέστη τῆς ἀθεότητος πᾶν ὅτιπερ παρ' ὑμῶν ἡ φύσις ἤνεγκε γενναῖον· ὅτω δὲ ὑπῆρξεν ἐνφυνίας καὶ μικρὸν μόριον, τούτω τάχιστα συνέβη τῆς παρ' ὑμῶν ἀθεότητος ἀπο- στῆναι. βέλτιον δὲ εἰργεῖν μαθημάτων ἢ τῶν ἱερείων τοὺς ἀνθρώπους. Vultne igitur Julianus iuvare christianam religionem arcendo eius sectatores a graecis literis? Videtur res ita explicanda. Capiebantur literis illis iis- que a christianismo abstrahabantur ii solum, qui primum eas cognoscebant, nec vero ii qui dudum eas habebant cognitae; itaque constitit sibi Julianus ad literarum grae- carum institutionem admittens discipulos (Ep. 42, p. 81: ὁ βουλόμενος τῶν νέων φοιτᾶν ὅνκ ἀποκέκλεισται; falsis- sima referunt Soz. V, 18 et THEOD. III, 8) et excludens ab iis magistros, de quibus pro hellenismo capiendis de- sperabat quorumque contra illam religionem disputatio- nes verebatur. Sed non modo timidi erat illud edictum suaeque causae diffidentis, sed iniustum quoque et in- scriptores veteres et in eos christianos, qui graecae ori- ginis erant graecoque sermone utebantur. Nec enim illi

suae religionis adeo erant studiosi, ut aliis omnibus invidissent a se scripta, nec his interdici poterat ne ullo modo uterentur libris suo sermone conscriptis. Jure itaque suo GREGORIUS Naz. or. III, p. 51 Α κακούργως, inquit, τὴν προσηγορίαν μετέθηκεν ἐπὶ τὸ δοκοῦν, ὥσπερ τῆς θρησκείας ὄντα τὸν Ἕλληνα λόγον ἀλλ' οὐ τῆς γλώσσης, idemque p. 99 sq. rectissime monet, eandem esse rationem literarum, quae omnium rerum: scilicet semel inventas non unius modo populi esse sed omnium hominum, qui eas intelligerent. Accedit quod idem edictum stulti erat; praevidere enim debebat Julianus, nequam christianos tanti facere illas literas, ut earum caussa desererent sui Dei cultum, quum plerique eo tempore ad rusticitatem et hebetudinem monachorum essent propensiores, quod constat vel de Gregorio et Basilio literas antiquas diligentissime edoctis (cf. GREG. Ep. 90). Cuius rei Inculcentissimum exemplum est quod Apollinares susceperunt simulatque Julianus illud edixit; de quo operae pretium est transscribere quae SOZOMENUS (V, 18) narrat: Ἀπολινάριος - - ἀντὶ μὲν τῆς Ὀμήρου ποιήσεως ἐν ἔπεσιν ἡρώοις τὴν ἐβραϊκὴν ἀρχαιολογίαν συνεργάσατο μέχρι τῆς τοῦ Σαουλ βασιλείας καὶ εἰς ἑικοσι τέσσαρα μέρη τὴν πᾶσαν πραγματείαν διεῖλεν, ἐκάστῳ τόμῳ προσηγορίαν θέμενος ὁμώνυμον τοῖς παρ' Ἕλλησι στοιχείοις κατὰ τὸν τούτων ἀριθμὸν καὶ τὴν τάξιν· ἐπραγματεύσατο δὲ καὶ τοῖς Μενάνδρου δράμασιν εἰκασμένας κωμωδίας, καὶ τὴν Ἑυριπίδου τραγωδίαν καὶ τὴν Πινδάρου λύραν ἐμιμήσατο· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἐκ τῶν θείων γραφῶν τὰς ὑποθέσεις λαβὼν τῶν ἐγκυκλίων καλουμένων μαθημάτων ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐπένοησεν ἰσαρίθμους καὶ ἰσοδυνάμους πραγματείας ἥθει τε καὶ

γράφει καὶ χαρακτηρεῖ καὶ διοικονομῇ ὁμοίᾳ τοῖς παρ' Ἑλλήσιν ἐν τούτοις ἐνδοκιμήσασιν· ὥστε εἰ μὴ τὴν ἀρχαιότητα ἐτίμων οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ συνήθη φίλα ἐνόμιζον, ἐπίσης, οἶμαι, τοῖς παλαιοῖς τὴν Ἀπολλιναρίου σπουδὴν ἐπήρουν καὶ ἐδιδάσκοντο τάντην, πλέον ἀντὶ τὴν ἐνδομίαν. ~~ἀντὶ τὴν ἐνδομίαν~~ θαυμάζοντες ὅσῳ γὰρ τῶν μὲν ἀρχαίων ἕκαστος περὶ ἑνὸς μόνου ἐσπούδασεν, ὁ δὲ τὰ πάντα ἐπιτηδεύσας ἐν κατεπειγούσῃ χρεῖᾳ τὴν ἐκάστου ἀρετὴν ἀπεμάξατο. Paulo aliter SOCRATES (III, 16), qui patrem Apollinarem refert vetus testamentum in omnia metra redegisse, filium autem Novum Test. in dialogos quales Plato conscripsisset, iudicatque merito interiisse hos Apollinarium libros. Sed aevi barbaries satis iis demonstratur et Juliani stultitia vetantis quod tam parvi aestimabatur a christianis. Nihilominus SOCRATEM (III, 12) vidimus inter persequendi rationes hoc quoque edictum enumerare, ac GREGORIUS Nz. or. III, p. 96 D in mortuum imperatorem invehitur his verbis: πόθεν ἐπῆλθέ σοι τοῦτο, ὃ κορυφώτατε πάντων καὶ ἀπληστότατε, τὸ λόγων ἀποστερεῖσθαι χριστιανούς; et AMMIANUS quoque cum ridicula paene gravitate ac fortasse nimiam rationem habens christiani imperatoris, sub quo historiam suam conscripsit, XXII, 10, 7 illud autem, inquit, erat inclemens, obruendum perenni silentio, quod arcebat docere magistros rhetoricos et grammaticos ritus christiani cultores, iisdemque prope verbis XXV, 4, 20 illud erat inclemens etc. Quum autem hoc sit gravissimum durissimumque eorum quae imperator ipse contra christianam religionem fecit et praeterea AMMIANUS (XXII, 10, 2) disertis verbis testetur, nunquam eum potuisse argui ob religionem vel quodcumque aliud in iure dicendo ab aequilatis recto tra-

mitte deriasse, quum denique existent documenta, eum non solius religionis caussa aut dilexisse aut odisse (LIBAN. or. fun. I, p. 564 R: φίλος μὲν ἄγωρ τὸν Διὶ φίλον, ἐχθρὸν δὲ ὅτι πάντα τὰς δόξας Διὶ φίλος), quippe qui Aëtium Arianum παλαιᾷς γνώσεώς τε καὶ συγγείας μεμνημένος (Ep. 31. cf. Soz. III, 15. V, 5) ad se invitavit, — fatendum est, eum blandam sane, ut HIERONYMUS ait (in Chron.), exercuisse religionis christianae persecutionem eiusque pro graeca philosophia et religione ardorem manantemque inde christianae contemptum et odium temperatum esse insita eius clementia a multis saepe (ut ab AMM. XVI, 5, 13. 12, 8. XXIII, 5, 8. XXIV, 1, 13. XXV, 4, 9. EUNAP. in Max. I, 47 Boiss. cf. PSEUDOITUL. Ep. 77) praedicata.

T H E S E S.

I.

Antiquitatis res non eam ob causam exponendae sunt, ut literarum monumenta intelligantur, sed haec monumenta explicanda sunt, ut antiquitatis res cognoscantur et intelligantur.

II.

Quod philologi prave absurdeque egerunt aut agunt philologiae ipsi nequaquam est imputandum.

III.

In institutione puerorum et adolescentulorum literis antiquis primarius locus tribuendus est.

IV.

Nisi per aliquot annos soli antiquarum literarum studio incubueris, nec pueros nec adolescentulos eas docere poteris.

V.

In patria nostra proxima omnia quidem parata iacent, quibus ad laetum antiquitatis studiorum florem ef-

ficiendum opus est, sed eorum cum theologicis consociatio impedit quominus efflorescant.

www.libtool.com.cn

In antiquioribus Homeri partibus homines post mortem vitam agunt nullam.

VII.

Juvenalis ἄθεος est eo verbi sensu, quo opprobrio est.

VIII.

Qvod Hegelius de Antigone Sophocleae consilio statuit non verum est.

IX.

Maecenas Terentiam in matrimonium duxit circa a. u. 731 ideoque nec in Epodis Horatii nec in eius Carm. II, 12 de illa sermo est.

X.

In Platonis Republica II, p. 376 D legendum ἵνα ἡ (pro μὴ) ἐῷμεν ἱκανὸν λόγον ἢ συχρὸν διεξιῶμεν; et III, p. 399 D τὰ (pro καὶ) κατὰ πόλιν χρήσιμα.

XI.

Julian. Ep. ad Ath. p. 273 B Spanh. legendum est τοσούτων ὧν (pro θεῶν); Or. VII, p. 229 B rectissime quidem sententiam explicavit Neander (de Jul. p. 142), sed legendum non ut ille coniecit ὅν (pro ὅπον), sed ποῦ,

vel potius nihil mutandum, cum Jul. ^{etiam} ap. Cyrill.
p. 276 Ε *ἀνθ' ὅτου* interrogative dicat. Liban. orat. fun.
I, 622 (Reisk.) legendum: *ἐι μὴ* (pro *μὲν*) *τὸ συνεῖναι*
θεοῖς χεῖρον ἡγεῖσθε (pro *ἡγεῖσθαι*) *τοῦ τοῖς ἀνθρώποις*.

XII.

Juven. sat. VI, 461-466 Madvigii versuum trans-
positioni vulgata lectio praeferenda est.

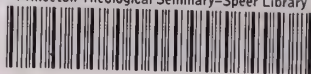
Gaylord Bros.
Makers
Syracuse, N. Y.
PAT. JAN. 21, 1908

www.libtool.com.cn

BW1147.T35

De Juliano imperatore Christianismi

Princeton Theological Seminary-Speer Library



1 1012 00078 8689

www.libtool.com.cn